

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No. 12.
 15 Oct. 1921
 Numărul 2 lei 50 b.
 REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
 CALEA REGELE 38.
 CLUJ FERDINAND No. 38.

58

Cuprinsul

Spre Izvorani Ion Pillat
 Într-o carte franceză și
 cartea germană Pamfil Șeicaru
 Seară de vară Vintilă Răssu-Sirianu
 Părul Colombinei Al. C. Teodorescu
 Așteptând J. Vinea
 Icoană Claudia Millian
 Privești negre Adrian Maniu
 Gânduri de toamnă T. Murășanu

Mirajul planului orașului
 Brăila Perpessicius
 Fedor Mihailovici Dosto-
 ievski Ion Darie
 Vulturul liberat F. Dostoievski
 Acorduri de Toamnă Al. Terziman
 Cei cari nu dorm Valer Gândea
 Iubiții noștri confracți Ivan

No. 12.

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare | cu 5% netto

Primește depuneri în cont curent

Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emite scrisori fonciare.

Acoardă împrumuturi ipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acoardă împrumuturi cambiale.

Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).

Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

BANCA CENTRALA

pentru Industrie și Comerț, Soc. Anon. — Sediul Central, Cluj.

Capital: Lei 50.000.000

Rezerve: Lei 16.000.000

Filiale: Existente: Arad, Alba-Iulia, Hațeg, Oradea-Mare, Sibiu și Turda. — In înființare: Timișoara.

Secția de Mărfuri:

Cumpără și vinde, exportează și importează tot felul de mărfuri atât în cont propriu cât și în comision. Afaceri a meta.

Secție specială pentru cereale.

Primește mărfuri în depozitele proprii în gaj și în chirie.

Secția industrială:

Crează industrii noi.

Acordă credite la întreprinderi industriale.

Face comerț cu articole tehnice.

Secția de Bancă:

Execută tot felul de operațiuni bancare în cele mai culante condițiuni.

Cecuri, Asignate, Virimente, Incassări. Împrumuturi pe gaj, Conturi curente, Escompt de Cambii, Cupoane, Efecte, Devize etc.

Execută plăți pe toate piețele, din țară și străinătate.

Ordine de plată telegrafice.

Cumpără și vinde tot felul de monede și valute.

Primește:

DEPUNERI SPRE FRUCTIFICARE

pe Libele și în Cont Curent, bonificând cele mai urcate interese.

REDACTIA
SI ADMINI-
STRATIA:

CALEA
REGELE
FERDINAND

[No. 38]
CLUJ.

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI D. I. CUCU

ANUL I.
No. 12

15 OCT.
1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

INTRE CARTEA FRAN- CEZĂ ȘI CARTEA GER- MANĂ

*Determinism economic și deter-
minism cultural.*

Desigur că în epoca aceasta de exclusivă stăpânire a preocupărilor economice, o problemă culturală — oricât de importantă ar fi ea — nu poate grupa în jurul ei atenția. O cât de mică variație a valutei se resimte până în cele mai modeste îngrijorări ale celui mai umil cetățean, necesitățile economice se resimt imediat, necesitățile culturale numai în cercul restrâns al cărturarilor.

Odată terminat războiul politic-militar, s'a început mișcarea de expansiune economică. Franța scăpată pentru un moment de concurența germană caută să-și consolideze preponderența pe piețele comerciale ale nouilor state. Capitalul francez pune piciorul sigur în toate întreprinderile, ține piept cu îndârjire concurenței capitalului englez și american, înfățișându-se pe piețele comerciale din răsăritul Europei — unde până mai eri stăpânia capitalul german — ca o forță economică ce-și precizează tot mai mult năzuințele de stabilitate și de exclusivism.

În România capitalul francez nu a apărut cu aceste trăsături decât după războiu. Nu vom discuta greselile politice economice franceze în România, nu vom insista asupra lipsei de preocupare a capitalului francez de a menaja și păstra piața românească — unde pentru un moment încă nu întâlnește concurența capitalului german — ne vom mărgini numai să semnalăm primejdia diminuării expansiunii culturale franceze în România. Dominată mai mult de necesitățile eco-

SPRE IZVORANI.

*Las povârnișul viei să cadă'n praf de soare,
Și 'ntr'un tunel de frunze umbrite, brusc pătrund.
Atât de dreaptă fuge cărarea până 'n fund
Că văd, ca prin ochianul întors de-o vrăjitoare,*

*Căsuțel^e răslețe din satul Izvorani
— Mici capre cățarate pe-o râpă de lumină —
Prin nuci proptiți ca'n bătă în strâmba lor tulpină,
Sub sarică frunzoasă de gârboviți ciobani,*

*Și — arătări din țară în stampe japoneze —
Ca o furnică neagră ce 'mpinge albu-i ou,
O fată cum zorește, greu de urnit, un bou
Ce nu putu pe coastă cireada s'o urmeze, —*

*Pe când din zarea serii ca namile, cu rost
Răsar, rânind amurgul ceresc cu cornul frunții,
Pe rând: albaștri, vineți, de aur-verde — munții
Păzind de-acolo basmul copilului ce-am fost.*

Florica, August 1920

ION PILLAT

nomice, politica franceză a neglijat ceea ce forma până mai eri elementul esențial al expansiunii franceze: cultura.

Toata simpatia pentru Franța — hotărâtoare în epoca de pregătire a războiului nostru — se explică prin acea expansiune a culturii franceze în România veche. Deși necesitățile economice ne împingeau spre Germania în virtutea unui determinism geografic, totuși forța culturii franceze, care a pecetluit forma cugetării românești, a putut învinge și necesitățile economice și determinismul geografic și o tradiție politică de aproape o jumătate de veac (1886-1914). Poate multe din scăderile morale pe care le-a însemnat și epoca noastră de

neutralitate și războiul, scăderi morale manifestate fie sub forma unei nesiguranțe, unei lipse de hotărâri în fața problemei de nouă și decisivă orientare în politica externă (1914-1916), fie sub forma acelor rușinoase conflicte între hotărârea țării și vinovatele încăpăținări a-le indivizilor izolați ce-și urmau într-o atmosferă de tragică lupta a neamului linia strîmtă a calculelor lor politice. E în această continuă oscilare a sufletului românesc între polul necesităților economice și polul necesităților culturale, tot înțelesul contradicțiilor cari izbesc în chip așa de dureros efortul românesc spre o civilizație originală și unitară. Conflictul dintre determinismul economic — pe care îl fi-

xează așezarea noastră geografică — și determinismul cultural al rasei, s'a rezolvat în timpul neutralității prin biruința necesităților sufletești ale rasei. Pacea nu a înlăturat vechiul antagonism dintre cele două determinisme, ci le-a așezat ca și înainte, ca un proces în continuare, proces care se petrece în dauna unității energiei românești. Cece a schimbat războiul în viața socială românească este configurația culturală a neamului. Până la unitatea națională aveam în vechiul regat energia culturală, trecută prin filtrul cugetării franceze, iar elementul românesc era ca un post înaintat al spiritului latin în Orient.

Celelalte frânturi ale neamului românesc — fie Bucovineni, fie Ardeleni și chiar Basarabeni — și-au format inteligența în tiparele cugetării germane. Siliți să se desvolte într'un mediu intelectual cu totul opus spiritului rasei, fatal Românii din nouile ținuturi au fost oprii în dezvoltarea lor culturală să ia proporțiile pe care virtual energia rasei o avea. Cugetarea lor era condusă la orizontul închis al micilor necesități de rezistență locală, iar contactul cu marile curente ale civilizației nu puteau să-l aibă decât indirect prin intermediul școlii germane. De aci lipsa acelei linii precise, clare, în cugetarea politică a românilor din nouile ținuturi; desrădăcinați ai spiritului latin, ei reprezintă o simplă deviere a rasei silite să se desvolte într'un mediu străin și ostil.

Deci situația cea nouă a vechiului conflict, nu mai prezintă preciziunea pe care o avea, nu mai avem necesitățile economice unitare într'un conflict permanent cu o unitară necesitate culturală, ci în sfera vieții culturale avem două linii de mișcare: o linie a vechii tradiții franceze, pe care o reprezintă viața culturală a vechiului regat și o linie cu totul potrivnică pe care o urmează nouile ținuturi: linia influenței spiritului german. Ne putem ușor da seama care va fi rezultatul acestei scindării a năzuințelor culturale românești, pentru influența spiritului francez. Pe deoparte tot mai accentuată necesitatea de a restrânge raporturile economice cu Franța — situația valutară a țării noastre ne împinge fatal spre Germania, a cărei valută e egală cu valuta românească; pe de alta, lipsa de curaj a capitalului francez de a cuceri cu orice preț

piața noastră, nu temporar, când Germania încarcerată în tratatul de pace nu se poate mișca, ci pentru mâine când capitalul german va lua ofensiva cuceririi piețelor românești. Dacă determinismul geografic ne silește să reluăm raporturile economice cu Germania, nici un efort nu se desinează din partea Franței spre a atrage interesele noastre economice spre capitalul francez.

Determinism geografic, necesități economice și o puternică reprezentare a spiritului culturii germane în aproape jumătatea țării, toate stau împotriva spiritului și influenței franceze în România.

Dar necesitatea de a menține România în sfera de influență a culturii franceze ar fi și mai evidentă pentru politica Franței în Orient, dacă s'ar revedea învățămintele trecutului și s'ar observa noua configurație politică a Europei centrale.

Războiul a dovedit Franței căt de scump a trebuit să plătească greșala de a lăsa o liberă expansiune culturii și spiritului german în Rusia, cucerită economiceste de mult de capitalul german. Toată alianța politică și militară dintre Rusia și Franța era subminată de prezența spiritului culturii și forțelor economice germane, în însăși structura socială a Rusiei țariste. Nu putea Rusia să lupte împotriva Germaniei când orice mișcare îi era paralizată de spiritul german stăpân în Rusia. Nu alianțele politice și militare asigură prietenia între două state, ci țaria legăturilor culturale și economice.

Va învăța ceva Franța din amintirea dezastroasei alianțe cu Rusia țaristă, prizonieră culturii și capitalului german? Nu știm, precum nu putem nădăjdui că politica Franței se va putea orienta așa cum o impune noua configurație geografică și politică a Europei centrale. Va contrabalansa forța perseverență germană? Va putea stăvili revărsarea culturii germane în România? Va opune cărții germane, cartea franceză? Va păstra România ca o avangardă a spiritului francez? Re-prezentanții gândirii franceze vor pregăti viitorul Franței în România?

Noi oscilăm azi între cartea franceză și cartea germană, între determinismul cultural și determinismul geografic. Acei, crescuți în spiritul culturii franceze, cari urmăresc ofensiva cărții germane — văd în universități, în

SEARĂ DE VARĂ

Chipul cerului într'ansa
Balta verde l'a sorbit,
Să-l adoarmă și în fân s'a
Cuibărit,
Urma zillii somnuroasă,
Sus pe clate, lângă-o coasă...

În vâsduhul larg deschis,
Trece miros pârquiu,
Ca un vis de cais
Așipit...

Des clipește amețită,
Lă apus întâia stea.
Luna iese zăpăcită
Și mirată, după ea.

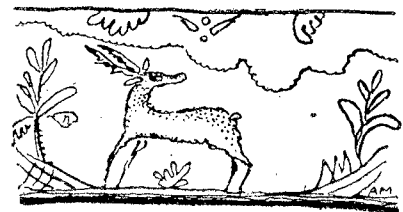
Un amurg de cântec moale,
Dintr'un fluier de păstor,
Curge leneș peste vale.

Iar pe bolta fără nor,
Greu se suie carul mare,
Încărcat cu înserare...

VINTILĂ RUSSU-SIRIANU.

noile școli spre cari tinerimea își îndreaptă gândurile, în vitrinele librăriilor ocupate până eri de cărțile franceze, invazia de aztăzi a cărților germane — acei întârziți prieteni ai Franței așteaptă încă gestul de apărare al culturii și spiritului Francez. Politica de expansiune economică a Franței, politică făcută la adăpostul tratatului dela Versailles, este o primejdioasă simplitate. Viitorul apropiat o va dovedi stabilind noul echilibru al spiritului românesc și încadrarea lui într'o nouă sferă de influență.

PAMFIL ȘEICARU.

Părul Colombinei

Tragedie Bufă jucată de Pierrot pentru Colombina și Arlequin

ELEMENTE AUXILIARE:

Aneta (camerista Colombinei)
O vecină
Un tată de familie
Papagalul verde
Un vânzător de ziare
Voci
Un ecou
Vecinii

ATMOSFERA:

Odaia Colombinei.
În timpul carnavalului.
Răsare soarele.
Prin fereastra deschisă, deabia zărești în praful ridicat de măturători grupuri de măști care se încrucișează cu precupețe cu coșurile încărcate.

Se aud din ce în ce mai slab trompete de carton, cucuriguri, țipete, fragmente de cântec, răsete.

TABLOUL I.

SCENA I.

Pierrot, Colombina, Voci.

(În timp ce Colombina intră în vârful degetelor, Pierrot înmănușat în alb, scoate cu infinite precauții dintr'un săculeț de mătase azurie buratici de toate mărimile și-i aruncă în capul trecătorilor. De câte ori nimereste se ascunde după perdea și râde cu hohote).

Colombina (după ce s'a oprit o clipă, urmărindu-l, împietrită):

Ce ți-a mai venit? Ce faci?

Pierrot (cu strâmbătura de rigoare)
Tachinez strada.

Colombina (cu indignare și des-gust)

Mi-ai pus broaște în sacoșă!

Pierrot (rectificând)

Buratici!

Colombina

Ai înebunit!

Pierrot (superb)

Proștii nu înnebunesc!

(După ce aruncă ultimul buratic, așează sacul în chip de buchet și cade în genunchi, parodiind atitudinea tradițională a „primilor amorezi”)

Te ador!

Colombina (scoțându-și mănușele și pălăria, înțepată)

Ai și ales momentul!

Vocea trecătorului lovit!

Țoi arăta eu ție... Măgarule!

Pierrot (se apleacă pe marginea ferestrei râzând cu hohote)

Ha, ha! ce mutră face! Ha, ha!

Nici nu știe de unde i-a venit. Ha, ha, ha!

O voce de bețiv

N'am dat eu Dom'le! He, hel
Vez'ți de drum!

(Colombina surâde fără să vrea și se apropie de fereastră).

Vocea trecătorului lovit

Dacă n'ai dat ce răzi?

Vocea bețivului

Păi ce, n'am voie? Asta-i acu?
He, he!

Colombina (cu dispreț)

Vai, în ce hal e!

Vocea trecătorului lovit (din ce în ce mai îndepărtată)

Să nu'ți tai eu cheful de răs...
ia vezi!

Vocea bețivului

Dacă te-ai îmbătat, du ș'te culcă.
Ce te legi de oameni? Uite Dom'ie!
He, he!

Altă voce de bețiv

Hai, lancule, acasă!

Pierrot tenorizând pe melodia »Ce te legeni codrule«

Ce te legeni lancule

Fără ploaie, fără vânt?

Nu mă vede. Ha, ha! A dat cu nasul în felinar și nici nu-i pasă.
Are-un nas »aere perennius« ca versurile lui Horațiu. Ha, ha!

Vocea lui lancu

Bine merg! stai ș'te pup!

Colombina (tot la geam, cu spatele la public). E disgustător. (Se întoarce brusc cu fața la public)
Iaca la ce mă expui!

Pierrot

Ha, ha! De ce te superi? Îți face bezele. Vine 'ncoace. Ha, ha! Iar dă cu nasu'n stâlp (scoate capul pe geam) Amice, nu-i de nasul tău, vezi? (unui grup care trece).
E interzis să faceți bezele ferestrei.
Aici locuște idealul meu.

Colombina (furioasă)

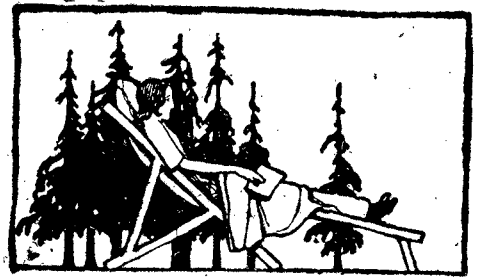
Asta-i culmea.

Pierrot (cu capul afară)

E fidel și foarte susceptibil.

Colombina

Te rog!

AȘTEPTÂND.

Toamna, sezonul ploilor,
grilajul cel verde e ud,
pe balconul de lemn se desbracă iedera.
Soarele a îngălbenit un copac,
fiece frunză, o icoană veche —

Vilă îngustă cu balcon de lemn
vilă pentru tristețea elegantă:
a sosit toamna, sezonul ploilor
se 'ncheagă pe ape trențele verilor
lebede trec pe sângele viselor.

... Vine un dogkar pe nisipul palid,
îți vine o doamnă cu ochi dureroși —
Vine un început de roman.

1917

I. VINEA.

Pierrot

Și modest!... uite, cade iar, ha,
ha! stai să-i improvizez ceva (su-
indu-se în picioare pe pervazul
ferestrei). Merită. (Declamă):

Când în beția ta nefastă
Pământul te socoate soare
Și'n juru-ți vrea să se întoarne,
Îți sboară gândul la nevastă,
Sau ce te apucă frățioare,
Că vrei mereu să-l iei în coarne?

Vocea lui lancu

Nevastă-mea-i femeie cinstită!..
Nu-ți permit!

Colombina

N-ai oboșit?

Pierrot

Nu!

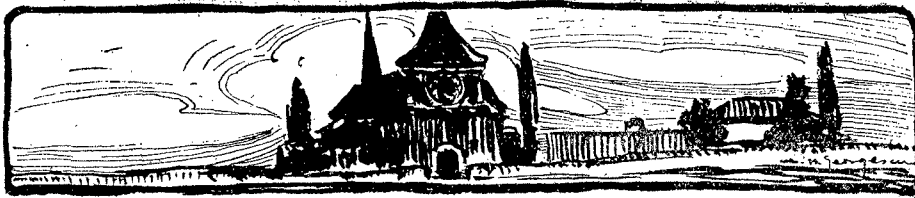
(la de jos o trompetă de carton
și suflă în ea. Trompeta rămâne
mută. Pierrot, încudat o aruncă
în stradă. Se aud un: Auleu! ce-i
asta?)

Colombina (scoasă din fire)

Iar o să reclame la poliție, iar
scandal!... (cu desnădejde) Doamne,
doamne, cu ce ți-am greșit?

Pierrot (întorcându-se cu spatele
la fereastră)

Altă dată gășiai foarte nostimi..

ICOANĂ.

*Iți place să-ți lași fruntea în palma mea rotundă,
Să-ți netezesc cu dreapta, a gândurilor goană;
Imi place când tăcerea cu moartea se confundă,
Și vreau să stăm alături, uitați ca 'ntr'o icoană.*

*Suflarea ta, ca vântul, când iute, când încetă —
Prin degetele mele o simt trecând amară,
Și văd creațiunea perversă, cum se-arată,
Când ochiul tău răsfrânge priveliști în afară.*

*Polenul de lumină la cea dintâiu poruncă
Iși scutură belșugul pe 'ntinderea domoală
Și'n zarea îmbrăcată în hainele de muncă,
Iși proiectează umbra Satan, în pielea goală...*

*Simt sângele cum poartă iubirea prin artere
Și pulsul cum îți bate cadența lui măreață,
Grumazul tău e tare ca axa unei sfere,
Iar mâna mea mîngîie universala viață...*

*În lumea de icoane mă poartă viziunea
Și vreau s'adorm în spațiu — eternă și stăpână —
Cu fruntea ta în palmă, să simt Creațiunea:
Ca Dumnezeu, ce-și ține Pămîntul într'o mână.*

CLAUDIA MILLIAN.

Colombina (visătoare)

Altă dată!...

Voci

Asta-i curat scandal! În fiecare zi Domnule! Dacă-i nebun să-l lege; etc.

Pierrot (vrea să închidă geamul pe care un castravete aruncat din stradă 'l sparge în timp ce se aude o voce pișigăiată de pre-cupeață: *Las' că-i dau eu, na! na! na!* Și în timp ce castraveții încep să curgă în odaie, Colombina se lipește de perete pentru a evita loviturile. Pierrot iritat aruncă în stradă tot ce-i cade sub mână).

Colombina (inconsolabilă)

Vai, botinele mele nouă!

(un castravete lovește „Venera de Milo” de pe măsufă și-i rupe picioarele)

Pierrot (râzând)

Azi mâinile, mâine picioarele, pe urmă de loc. Cu atât mai bine.

(Se duce la geam dar e lovit).

Voci

Bine i-ai făcut.

Pierrot (zâmbind)

Așteaptă!

Voci

Huooo! Huooo!

(Pierrot se repede la măsufa de noapte)

Colombina (peremptorie)

Sfârșește!

(Pierrot se duce la geam și trage perdeaua. La apariția lui mulțimea începe din nou să huiduiască, pentru a nu termina decât după primele replici care urmează).

Pierrot (teatral)

Am[tras cortina. Actul] în stradă, actul al II-lea în odaie.

Colombina

Și al treilea la Ospiciul

Pierrot

Să auzim prologul...

Colombina

Ce prolog?

Pierrot

Prologul scenei pe care mi-o pregătești acuma (*iși încrucișează brațele înclinând capul*). Aștept!

(Colombina ridică din umeri. Pierrot se instalează într'un toliu, picior peste picior).

Colombina

A, da! e foarte comod să iei cărbuni cu mâinile altuia. Domnul întoarce strada pe dos pentru că toate se sparg în capul meu.

Pierrot

Și în picioarele Venerii... ciudat... extremitățile...

Colombina

Cred și eu că-ți convine să fii senin și ironic.

(Pierrot se lungțește pe divan și aprinde o țigaretă. Colombina se plimbă agitată prin odaie; din când în când se oprește în dreptul lui, îl măsoară și ridicând brațele în sus: „e nemai pomenit... nemai pomenit”. Pierrot imperturbabil fixează tavanul).

Colombina (aprinzându-se din ce în ce)

Mi-ai pierdut și botinele acuma. Și-i singura pereche pe care-mi place s'o port. A fost destul să știi că-mi plac pentru ca să le arunci în stradă.

Pierrot fredonează »L'air des bijoux» din Faust. Colombina, tremurând de furie apasă butonul dela sonerie și așteaptă la ușă).

SCENA II.

Aceiași, Aneta.

Aneta (sornoroasă)

M'ați sunat?

Colombina

Anetă, du-te te rog la portar și întreabă-l dacă n'a văzut cumva ghetetele mele în fața ferestrei.

Aneta

Au căzut?

Pierrot (sentențios)

O servitoare stilată nu trebuie să pună întrebări.

Aneta (timidă)

N'am știut!

Pierrot

Să știi! (se ridică puțin sprâmbându-se în mâni). D-ta trebuie să ascuți și să execuți. Atât. Poți pleca.

Aneta (retrăgându-se auriu)

Iaca plec.

Pierrot (răstit)

Și fără vorbă!

(Aneta iese, Pierrot se lungeste din nou pufnind)

SCENA III.

Aceiași, fără Aneta.

Colombina

Nici o slugă nu mai pot avea din cauza d-tale. Una e așa, una e așa, una-i mai știu eu cum! Aglaia, slavă Domnului, era o servitoare ideală... curată, cinstită, discretă... Dar se putea să nu-i spânzuri d-ta motanul de ușa? (se plimbă repede de sus în jos). Aglaia m'a lăsat, Catinca m'a lăsat, acum Aneta... (hotărâtă) Ascultă: m'am săturat!

Pierrot (cu admirație)

Dacă ai fi în stare să pui, și pe scenă verva pe care o pui câte odată în certurile noastre ai fi o comoară de mâna întâi.

Colombina (punându-și pălăria)

Să lăsăm gluma. Cred că a durat prea mult.

Pierrot (privind în gol)

Gluma e fără de moarte...

Colombina

Mi-i indiferent!

(Se așează în fața oglinzii ovale dela masa de toaletă. Se pudrează, își aranjează sprâncenele apoi, după ce își trece creionul pe buze):

De altfel te las. Până când ne vom revedea sper să ai destul timp să-ți scoți în volum cugetările asupra eternității glumei (ți face o reverență ironică). Poate că le voi găsi apărute în a doua ediție...

Pierrot

Te duci să-ți consolezi cavalerul pentru buratecul primit în figură?

Colombina

Ce cavaler?

Pierrot

Nu te mai preface... Arlequinul acela taciturn cu care ai dansat toată noaptea...

Colombina (râzând forțat)

A!

Pierrot

Ți-am reimprospătat memoria?

Colombina (înroșindu-se)

Spui prostii!

Pierrot

Sau credeai că din bar nu se vede?

Colombina

Dar din bar se vede și dublu.

Pierrot

Asta n'ar fi în avantajul lui. E destul de gros.

Colombina (cu insistență)

E un om foarte bine crescut.

Pierrot

Și prea mult desvoltat. Nimic de zis. Dar ai putea să-l înveți să se ție (râzând). Dansează ca un cugetător.

Colobina

Și dumneata cugeți ca un dansator. (Făcând o rev. rență). Adio!

Pierrot (sărind de pe divan și apucându-i mâinile autoritar).

Colombina

Ha, ha! când vrei să fii serios pari și mai comic.

Pierrot

Te rog să-ți scoți pălăria.

Colom ina

Ți-am spus că plec.

Pierrot

Și eu îți spun că nu. (Colombina vrea să se smulgă din mâinile lui). N'ai să pleci!

Colombina

Ba da!

Pierrot (acelaș ton)

Ba nu!

Colombina

Ei asta-i!

Pierrot (iluminat)

Vom vedea.

(Se repede la ușă și-o încuie, băgând cheia în buzunar. După ce s'a înarmat c'un foarfece, scoate cu deasila pălăria Colombinei, desfăcându-i părul care cade în valuri blonde până la călcâie. Se încinge o luptă în timpul căreia Pierrot caută să-i taie părul.

Colombina țipă.

Vecinii s'gudue ușa. Se aud strigăte: „deschide, v'auzi, deschide. Da strică ușa Domnule, ce v'rai s'o omoare“?

Pierrot a isbutit să-i taie părul.

Colombina cade jos și-și razimă fruntea pe marginea divanului plângând cu hohote.

Vecinii forțează ușa și se grămădesc în jurul ei, în timp ce Pierrot chiule și sare pe geam, agitând triumfător buclele mătăsoase care fâlfăie ca un stindard însorit).

Cortina.

Aici se sfârșește tragedia.

TABLOUL II.

Aici se începe bufoneria.

SCENĂ UNICĂ

În fundul unui parc.

Toți sosesc pe rând din direcțiuni diverse.

Pierrot, spânzurat într'un stejar uriaș de părul Colombinei se dădinează, legănat de vânt și arată limba întregii asistențe.

Arlequin (cu melancolie)

Părul Colombinei... Ce mizerie!

O vecină

Spuneam eu că nu sfârșesc bine.

Tatăl de familie făcându-și cruce)

Ferească Dumnezeu!

Colombina (sosește tunsă, urmată de Aneta care caută să-i acopere ochii).

Pierrot, Pierrot! trăgându-se de ce i-a mai rămas din păr).

Nu se poate, nu se poate.

Papagalul verde

Pierrrot! Pierrrot! Pierrrot!

Ecoul (plecând)

O! O! O!

Vânătorul de ziare (suindu-se în copac și scoțând paie din burta lui Pierrot).

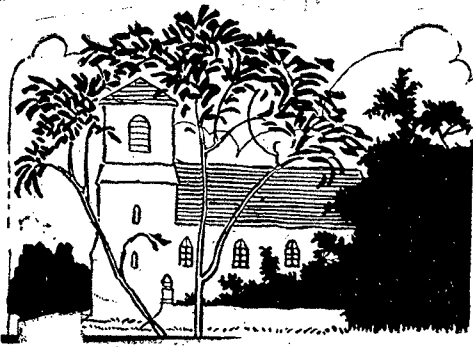
Domnilor, e un manechin!

Pierrot(scoate încet capul de după zid și râde cu hohote)

Ce idioți! Ce idioți?

Cortina.

AL. O. TEODOREANU,

Priveliști negre.

Tâlharul.

Soarele își împinge sângele luminilor în tot coprinsul, ca o inimă neobosită, ritmând pulsul sevelor.

O vale se întinde ca într'un vis. Valea se încheie cu un munte jupuit, mușcăit cu păduri roșcate și întregit în lespezi mari din acel mineral care seamănă cu aurul.

Jos casa albă, cu coperișul de tablă vopsit roșu închegat — are bolovani împotriva ridicării de vifore.

În casă răcoarea pământului răspândește o simțire adâncă. Un bărbat și o femeie vorbesc în întunericul casei. Toată lumina e afară. Dar în pădurea roșcovană crengile au început să tremure fără pricină și să suspine fără adiere.

— De unde veniai? — zice femeia.

— Dacă nu știi, ce-ți pasă, — glasul lui.

Furtuna a izbucnit — frunze se rostogolesc și aleargă în neștire. Vârteje se răsucesc și se ascund — voci depărtate se deșteaptă și se sting ca o părere.

Un buciom răsună — Vântul turtește un nor pe stânci, ceilalți se apropie.

Bărbatul se ceartă cu femeia. Urse muntele. El pleacă — o clipă ascuns de casă. Acum începe și ropotul calului. Crengile stejariilor taie sunător vântul. Valea s'a deschis ca un iad și pe căldarea ei aburii — în care călărețul alunecă. Țipete de fiare se ridică și înăbușesc. Roți de vânt poartă praful în nori. Norii au căzut — negrii au închis cerul. Șueratul răcește întunericul — ca și când cazanul văii ar fi fost prea fierbinte pentru draci.

Așteptare . . . Trăznet cutremură casa. Iarba suspină. S'a întunecat de tot. Miros de pământ cuprinde văzduhul ca atunci când deschizi

un mormânt străvechi. Speriată femeia privește. Muntele s'a împurpurat și a căzut în neguri. Ploaia. Nici nu se aude — nesfârșite umbre aleargă par'că smucite din lanțurile firii. Apoi trunchiuri se frâng și se îndepărtează de-a berbeleacu în noapte. Ochii când nu mai au ce privi plâng. Cerul ca prin sită și el lacrimă.

Dar un nechezat și iar ropotul de copite. — Diavolul vine câte o dată călare — gândi ea, și se clatină. Ușa se deschide. Ea sare înaintea bărbatului.

— Mi-a fost frică fără tine!

El: N'am să uit, calul gonea cu nările umflate de putoarea cremenii fulgerate — sus grindina suna ca mărgelile de sticlă.

Ea: Mie frică cu tine!

Căci el își ștergea acum în părul ei despletit securea — zicând — acuma e noapte liniștită — a fost zdrobită lumina — întunericul poate să fie stăpân.

În adevăr două focuri priveau de sub fruntea muntelui, care în negru își scurgea și el pletele codrilor ruginii.

Scăldătoarea oilor.

Țăranul zise: Asta e scăldătoarea oilor. Aici vine și se scaldă ingerul turburând ape. Dar nimeni nu mai cunoaște taina.

Izma muria călcată de mersul vechi al turmelor. Incet ca un plâns sunau fântării. Drumul presărat cu boabe negre din gunoiul băligarului — purta încă pe bozii fire lungii de lână pentru păsările ce trebuie să își câptușescă cuibul. Sălciile încremeniseră în seară ca niște căderi de apă verde. Asfințitul îngheța. Mocirla argintie tresări de un gâlgăit de clopot — apoi în sute de glasuri puternice săvârșea slujba de noapte ca o biserică. Atunci în aerul liniștit o svâcnire, și două aripi uriașe rotind pogirără îngerești. Păreau mai mari aripile de cât mi-am închipuit că le poate avea vre-o lebadă. În jur pluteau raze străbătute prin păpuriște — și o aureolă ca cea de pe fruntea icoanelor din lumina lăsată de amurg. Am pus pușca la ochi și am doborât vânatul, cât ridica din aripi stropi înalți în buchete. Nu a fost nici un cântec pentru moarte. Cartușul mirosea a cucioasă. Bubuitura s'a desfăcut în ecouri peste ape; cerul s'a înegrit pentru că noaptea trebuia să vină. Dar din broaște cântecul de clopot nu a

GÂNDURI DE TOAMNĂ

*Gânduri de toamnă
Torc funigiei pe câmpie,
Sună pe dealuri
Frunza uscată de vie.*

*Reci și 'ncâlcite,
Ca'mprăștiatele-mi cânturi,
Trec peste codri
Neguri purtate de vânturi.*

*Valsuri din harfe
Mor pe câmpiile sure;
Bocet de orgă
Scutura frunza'm pădure.*

*Plâng'e'n restimpuri
Lanu'necat în parfumuri —
Vecinic cu ele
Suflatu-mi umblă pe drumuri . . .*

T. MURĂȘANU

mai rămas de cât la cele bătrâne — mai jalnic astfel. Oare am ucis ingerul din fie care seară? Departe pe ape arătarea albă plutea, cu gâtul întins și cu aripile desfăcute — ca o cruce.

O neliniște începu în sălcii — apoi în piept. M'am întors. În drum turmele înaintau behăind mieilor rătăciți. În lumina lunei — în fața mea juca o capră pe care o știu că e a unei femei bătrâne despre care se spune că e rea.

ADRIAN MANIU.

MIRAJUL PLANULUI ORAȘULUI BRĂILA.

— NEUITATULUI BRĂILEAN TITU DINU —

O! tristă după-amiază extrem-posomorâtă!
Ce duhuri necurate m'au alungat pe stradă
Prin bura ne'nteruptă de toamnă mohorâtă
Ce preschimbăse târgul în inundată radă.

Ce duhuri necurate mi-au scos în a mea cale
Pe om și-a lui povară — nostalgice motive! —
Il văd și-acuma parcă: mergea distrat, agale
Și transportă o cadră cu titlul în cursive.

Un titlu magic: „Planul orașului Brăila”
Baghetă de hipnoză ce mă porni pe drumuri,
Să însoțesc hamalul, cum însofi cămila
Pe Tartarin, celebru'n fantasticele-i fumuri.

Brăila-și desfăcuse un plan în evantaliu,
Cu boare de zefiruri pe bura tristei toamne
Și palpita de viață și cel mai mic detaliu,
Ca nestemate prinse pe sânul unei Doamne.

Și-am revăzut aeeva: umila mea căsuță,
Pe-acelaș promontoriu cu-aceeași perspectivă,
Pe mama care și-astăzi vegherea nu și-o cruță
Și-aprinde la icoane o candelă votivă.

În fața mea e malul copilăriei mele,
Smălțat de mușefelul cu capetele blonde,
În dreapta mea e vadul ce duce drept la sêhele
Căruțele ce'ncarcă corăbii vagabonde.

Din vale portul urlă — un Târtar de catarguri —
Hamali în zdrențe'n cărcă duc aur — saci de grâne, —
Aceste bastimente porni-vor mâine'n larguri
Iăr ei le vor petrece din ochi și vor rămâne.

Dar Dunărea cuminte, cu valurile-i calme,
Acestei fierberii pune o pașnică surdină
Și'n bărci pe cari le saltă lopeți proptite'n palme
Te duce'n umbra bălții și grijile-ți alină.

Îmbătrânite sălcii cu trunchiuri torturate,
Prin balta inundată croit-au bulevarde
Și stuful, pământul, în rânduri lineate
Ca pe un coif îl mișcă în Soarele ce arde.

Tuneluri de verdeață conduc în băi de umbră
Punctate de topazul corolelor de nuferi;
— Pe-aici ți-ai plâns iubirea ce azi e doar o umbră,
O! suflete, ce încă n'ai încetat să suferi! —

Dar iată seara trage acuma la pontoane
Și portul tot e-un cântec de ancoră ce cade,
Pe vaduri, ca pe-un stadiu se'ntrec căruțe'n goane,
În chiote, spre casă și'n urma larma scade.

Și năvile cernite rămân la cheiu ca racle,
Pe cari le priveghează matrodul ce aprinde
În vârfuri de catarguri fânare'n loc de facle.
Electricele globuri, prompt, portul și le-aprinde,

De parcă-și risipește o feregă toți sportii.
Arar un câine latră pe șlepuri adormite
Și 'nfrigorată noaptea se-acoperă cu norii . . .
Dar mâine, aurora, cu mâinile-i grăbite,

Intinde șei de aur pe dealuri dobrogene;
Apòlon se avântă; din albe-acoperișuri
Măciul scânteiază — ostași ce-și iau alene
O pavază zvârlită aseară, prin tufișuri. —

Și-Apòlon pretutindeni își cântă biruința,
Pe-odgoane și catarguri e pretutindeni soare
Și-i plină de lumină pe chipuri suferința
De parcă 'ncarcă soare febrilele vapoare,

Incarcă-atât și totuși sunt cheiurile pline . . .

— — — — —
Dar vai! ce neagră noapte căzu din cer deodată,
Ce nori îndoliară 'nălțimile senine,
Ce bură prinse-a cerne din zarea înorată?

Hamalul ajunsese la locul de predare
Și umbrele de-apururi lumina alungară . . .

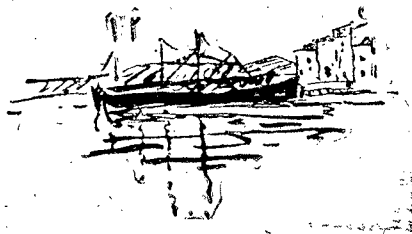
— — — — —

Și totuși, câte odată când din adânc tresare
Imaginea 'nsorită — de-ar fi cât de fugară, —

În jalnica mea toamnă, din nou e primăvară.

Jași, 30. Noembr. 1917.

PERPESSICIUS.

FEDOR MIHAILOVICI DOSTOIEWSKI.

O sută de ani, se împlinesc la 21 Octombrie, decând la Moscova, între zidurile sure ale unui spital de a două mână, s'a născut Dostoiewski. Venit pe lume într'un locaş înadins zidit pentru adăpostul suferinţei, din cel dintâi ceas s'ar părea că ursitoarele l'au predestinat să ia contact cu dânsa, pentru a-i străbate mai târziu întreaga sa operă, până la cea din urmă vilă.

În curtea cu ziduri înalte care despărţea spitalul de restul oraşului; copilul a crescut astfel prizonier între convalăscenti ce dormitau în halaturi albe pe lespezile însoţite, a alergat pe culuoarele unde permanent circulă amestecul de mirosuri medicinale şi cu ochi curioşi, a urmărit cutiile negre,

în care morţii săraci erau purtaţi în trupul cailor, din sala de autopsie deadreptul la groapa odihnei de veci.

În casa părintească, a hirurgului Mihail Andreievici, sărăcia se aşezase definitiv şi cea mai strictă economie, comanda un regim care adăoga la acel al spitalului, pe acel de casarmă. O singură bucurie era rezervată copiilor. Călătoria de vară, la o mică gospodărie din gubernia Tulei. Drumul cu diligenţa ţinea două, trei, zile, în decorul acela rarefiat al Rusiei, unde cerul, stea şi orizontul liniar, dau laolaltă impresia nemărginirii. La fiecare popas, Fedor, cuprins de înfrigurarea acestei libertăţi acasă neîngăduite, săria cu neastâmpăr din brişcă, alerga pe

câmp ademenit de florile stepei, se învătea împreună cu vizitiul, în jurul cailor asudaţi de goană . . . Cele câte-va săptămâni de libertate, la ţară, unde asprul hirurg lipsea pentru a-şi ţine din scurt feciorii, au însemnat pentru copilăria lui Fedor Dostoiewski unica amintire senină. Cu douăzeci de ani mai târziu, în temniţă, în evocarea acestor amintiri, avea să-şi caute mângăerea sfâşierilor sufleteşti.

Dar sub severitatea rece a părintelui, ascunsă cu pudoare, sălăşluia o cumpănită îngrijorare pentru viitorul copiilor. Bătrânul şi-a sângerat fără sgârcenie modestul budget, pentru a da celor doi fii, Andrei şi Fedor, din fragedă vârstă, dascăli aleşi întru învăţătura conjugărilor şi declinărilor întortochiate, prescrise de programul oficial. La zece ani, Fedor Dostoiewski avu putinţă să se entuziasmeze de Briganzii lui Schiller, pentru a trece apoi la Dickens, Walter Scott, George Sand, Shakespeare, Karamzine, Jukovski şi Puşchin. Cu toată această începătoare şi irezistibilă pasiune pentru literatură, Fedor Dostoiewski, intră la şcoala de Ingineri din Petrograd, sfârşi cursuri strălucite, îmbracă tunică de ofiţer activ în corpul inginerilor militari şi numai după zădărnice încercări de a-şi lecui bohemia înăscută dimisionă pentru a sfârşi la douăzeci de ani, cel dintâi roman „Bieţii oameni“, care avea să încucerească dintr'o dată gloria şi să birue neîncrederea prudentă a lui Nekrasof şi Băin-schki.

De aci, purcede pentru Dostoiewski o necurmată robie a tiparului, care nu-şi găseşte pereche în istoria literaturilor, decât în neobosita hărţuială a lui Balzac cu editorii şi creditorii, aceiaşi se vede la fire şi neertătoare lăcomie, fie că se numesc Duval la Paris sau Stellovski la Petrograd. A urmări de aproape viaţa ce curge de aci încolo şi cele 22 de volume în care stă adunat ce a aşternut pe hârtie de la debut până la ultimul număr al „Jurnalului unui scriitor“, apărut în ziua morţii sale, întrece modestia intenţiilor noastre. Orest Müller şi Strackof abia au putut înghesui în patru cărţi documentele biografice asupra lui Dostoiewski; cartea lui Persky cu toate cele aproape 500 de pagini, abia înseamnă o fugară înregistrare de note, iar studiile cri-

lice ale lui Merejkowski, Vogiié, Miliukof, Solovief, Scolitcevschi, Wijzeva, Brandes, adunate de Zelinsky, umplu cinci tomuri masive cari n'au încheiat încă tot ce s'a scris și se va scrie, despre cel mai exaltat apostol al suferinței ce l-a avut literatura omenirii vreodată. A străbute opera sa până la capăt, înseamnă un lung pelerinagiu dealungul sălilor de spital, de ospiciu și de închisoare. E o călătorie funebră și întunecată, o coborâre într'un iad omenesc, din care lectorul nu mai poate ridica spre lumină ochii limpezi dinainte, Rămâne pentru totdeauna în gâtjeul sugrumat de emoție, gustul unei băuturi fără seamăn a mare. Căci nu ne aflăm în fața unui meșter făuritor de romane, ce-și poartă personagiile și rezolvă conflictele după codul unei estetici profesionale. Ne poartă de mână, într'o lume de vact și suferință, o călăuză ea însăși doborâtă de toate durerile ce pot fi îndurate de un pachet de nervi, unde suferința a scurmat tăios ca o ghiară. În „Umiliti și ofensați“, dânsul mărturisește: . . . „Când trăiam cu himera mea, cu personagiile create de mine ca în țovărășia unor rude, ființe existând în realitate; le iubeam, mă bucuram și mă întristam cu dânsule, și mi s'a întâmplat să vărs lacrimi sincere pe nenorocirile bietului meu erou“

Este firească dar și cea mai de târziu mărturisire că fără cei zece ani de temniță și exil în Siberia, opera sa ar fi fost mai subredă și însăși viața i-ar fi fost doborâtă de nebulie. Predestinat pentru a deschide în literatură o priveliște până atunci zăvorâtă, către cea mai aprigă suferință; dânsul o căuta ca o băutură care să-i potolească arșița interioară. Când la 22 decembrie 1849, cei 21 de condamnați din „Cercul Petrașevski“, între cari se număra și dânsul, au fost urcați pe eșafod, unde li s'a jucat sinistra comedie a execuției capitale, pentru a fi apoi în ultimul moment vestiți că Țarul le-a comutat pedeapsa în deportare; unul dintre condamnați, Grigorief, și-a pierdut mintea pentru totdeauna. Într'o scrisoare din aceiași zi, și într'o pagină din „Jurnalul unui scriitor“ scrisă cu 24 ani mai târziu, Dostoievski arată dinpotrivă că moartea îi păruse atunci un martir nemeritat care îl purifica și grație căruia toate șovăelile trecutului aveau să-i fie însfârșit ispășite și

ertate. Cu acest gând, zece ani a îndurat purgatoriul Siberiei între ocașii secției a doua, cu singura carte îngăduită, o biblie, dăruită la Tobolsk, de soțiile decemvriștilor care douăzecișicinci de ani sufereau de bunăvoie aceleași torturi cu bărbații lor deportați. Din temnițele, Siberiei născură acele superbe și crude „Amintiri din casa morților“ ce au întunecat pentru totdeauna gloria clasică a cărții lui Silvio Pellico. Dar cei patru ani de temniță și cei șase de deportare, fură singurul răstimp din viața lui Dostoievski, în care pâinea de doua zi îi fusese asigurată. După zece ani, trecând Uralii îndărăt în Europa, nu făcu decât să înceapă o nouă viață de ocaș, robitor editorilor, ziarelor și cămătărilor. Viață turmentată și tragică, de vagabond gonit de creditori, de jucător mistuit la masa ruletei în speranța unui câștig miraculos care să-l libereze de tirania banului, viață înfrigurată care i-a îngăduit cu toate acestea în șase ani să scrie *Crimă și Pedepsă*, *Idiotul* și *Posedații*, trei romane fără pereche în analiza sufletească și a dâncă lor umanitate, ce marchează apogeul talentului său.

* * *

Și fiindcă nici odată, dela Rousseau și până la Verlaine, n'a fost un scriitor mai indentificat cu opera sa, fiindcă se completează și se îmbină ca un tot deopotrivă de tragic, desprindem, în locul compilărilor de date și sentințe critice, portretul cu atâta iubitoare înțelegere, zugrăvit de Vogiié. El ne evocă omul și scrisule:

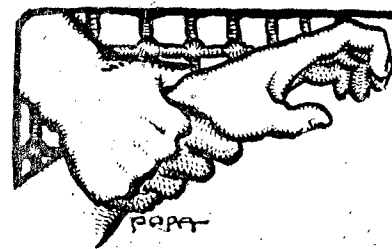
— „Fedor Mihailovici, avea în figură ceva ca în scenele capitale din romanele sale: nu puteai s'o uiți când ai văzut-o odată. O! cât era de bine omul unei astfel de opere și unei astfel de vieți. Mic, ogârjit, tot numai nervi, uzat și încovoiat de cei șaizeci de ani mizerabili, ofilit totuși mai de grabă decât îmbătrânit, cu înfățișarea unui bolnav fără vârstă, cu barba sa lungă și cu părul încă blond; și cu toate acestea respirând acea „vivacitate de pisică“ despre care vorbea într'o zi. Fața era a unui țaran rus, a unui adevărat mușic de Moscova; nasul turtit, ochii mărunți clipind sub arcadă, și lucind de un foc când întunecat când dulce; fruntea largă, bulbucată de crețuri și cucue, tâmpilele adâncite ca de ciocan; și toate trăsăturile obosite,

chinuite, coborâte pe o gură dureroasă.

„Nici odată nu am văzut pe o figură omenească o asemenea înfățișare de suferință adunată; toate frământările sufletului și ale trupului își imprimaseră pecetea; se citea mai bine decât în carte, amintirile din casa morților, lungile obicinuite de spaimă, de bănuială și de martir.

„Pleoapele, buzele, toate fibrele tremurau deticuri nervoase. Când se insuflețea de mânie pentru idee, ai fi jurat că ai mai văzut capul acesta pe băncile unui tribunal criminal sau printre vagabonzii cari cerșesc la poarta închisorilor. În alte clipe, figura avea blândețea tristă a sfinților bătrâni din icoanele slavone“.

ION DARIE.

VULTURUL LIBERAT.

„Amintiri din casa morților“.

S'ar fi spus că vulturul aștepta dușmănos moartea, neîncercându-se în nimeni și cu toți neîmpăcat. Insfârșit într'ozii ocașii, întâmplător își amintiră de dânsul. După o uitare de două luni, în care timp nici unul nu se îngrijise de pasăre, s'a fi părut că toți și-au dat cuvântul, cucerii de o neașteptată milă. Și hotărîră că vulturul trebuie liberat. „Dacă e să piară, fac-o în libertate“ rostiră câțiva.

— Și-apoi e știut, adaogară alții, că o pasăre liberă, sălbatecă . . . nu se va obișnui niciodată cu temnița.

— Adică nu e ca noi, întâmpină unul.

— Ce prost! El, e o pasăre, și noi, noi nu suntem decât oameni.

— Vulturul, camarazi, e țarul pădurilor . . . începuse Scuratof, meșterul orator; dar de astădată, nimeni nu-l ascultă. După masă când tobele bătură adunarea pentru corvată, câți-va ridicară vulturul, îi ținură cloșul fiindcă se apăra îndărjit și-l duseră dincolo de împrejmuire. Ajunserăm pe povârniș; cei doisprezece oameni cari alcătu-

[SCRISOARE DIN BUDAPESTA]

CEI CARI NU DORM...

Un document de preț. Propaganda maghiară în străinătate. Raportul d-lui A. Kriszlics, secretarul general al ligei pentru apărarea integrității Ungariei.

Budapesta 29 Septembrie

ACORDURI DE TOAMNĂ

Prietenului D. Iov.

Azi noapte-am auzit, când m'am culcat,
Un greer fârlind încet, uscat . . .
Un câne scheună prelung în vis . . .
O poartă-a scârțâit — și s'a închis . . .
Simții un fior în suflet . . . și-am privit
Spre calendar: Septembrie, spre sfârșit . . .

. . . Și iarăși toamna va veni la noi
Cu vânturi sure și cu negre ploi . . .

De acum când va cădea amurgul, rece.
Urîte ciori și corbi flămânzi vor trece
Tipând cumplit, aripă lângă-aripă,
Și jalnic, cerul — lepădând în pripă
Vestmântul lui de-albastră catifea —
Și-o pune nouri groși de vreme rea . . .

. . . Și iarăși toamna va veni la noi
Cu vise moarte și cu moarte foi . . .

Voi sta din nou tăcut privind prin geam
Cum frunzele se scutură din ram,
Gândindu-mă, cu sufletul înfrânt,
La anii mei împrăștiți în vânt . . .
La traiul meu lipsit de fericire . . .
La trista, dezolanta mea iubire . . .

. . . Și iarăși toamna va veni la noi
Cu jale veche și cu lacrimi noi . . .

Kișinău, 1921

AL. TERZIMAN

iau căprăria așteptau cu nerăbdare să vadă încotro va porni pasărea. Ciudat lucru! toți păreau fericiți fără a ști de ce, ca și cum aveau să primească ei înșiși o părticică de libertate.

— Ticălosul! vrem să-i facem bine și mușcă mai rău ca un turbat! strigă cel care ținea răutăcioasa sălbăticiune, aruncându-i cu toate acestea priviri aproape înduioșate.

— Dă-i drumul, Mikitka!

— Da, e-un diavol care nu-i făcut să trăiască într-o cutie. Dă-i libertatea, mica și buna libertate..

Vulturul fu aruncat din vârful povârnișului spre stepă. Era sfârșitul toamnei, într-o după amiază friguroasă și posomorită.. Vântul șuera în stepa goală și gemea în ierburile înalte, îngălbenite și uscate. Vulturul fugi în linie dreaptă, bătând din aripa bolnavă, cașicum

s'ar fi grăbit să ajungă acolo unde privirile noastre nu-l mai puteau găsi. Ocnășii urmăreau cu nerăbdare capul ce se deslușia abia între ierburile înalte.

— Iată ticălosul! făcu gânditor unul dintre dâșii.

— Nici nu s'a întors, spuse altul. Nici odată măcar nu s'a uitat înapoi, fraților. Nu se gândeste de cât să fugă pentru dâșul.

— Ei, spuse al treilea, nu-i fi vrând să se întoarcă și să-ți mulțumească?

— Știu, libertatea! E slobod acum..

— Cum s'ar spune nu-i mai pasă de nimeni..

— Nu se mai vede fraților.

— Ce căscați gura acolo? Marș! strigară soldații escortei.

Și toți se puseră tăcuți la lucru.

F. M. DOSTOIEWSKI.

Bătrânul pensionar care mă găzduște, mi-e cunoștință veche, aproape prieten; în anii de studenție, am dormitat împreună multe nopți târzii, la cafenea, în fumul acru de trabucos, deasupra pătratelor albe și negre ale jocului de șah; împingând într-o vicleană și inofensivă vrăjmășie pionii, calul, regina și nebunii de lemn. Era glumeț și de o seninătate robustă care desarma. Aproape nu-l credeam în putere să urască. O fi-gare de foi, o cană de bere și swarful de fiecare oră, păreau a fi singurile cheazăii de fericire. Și cafeneaua, cu geamurile spre cheiul Dunării i le ofereau cu prisosință.

De aceia, astă primăvară, când după trei ani l'am revăzut, firesc m'am repezit în mijlocul străzii, bucuros, ca într-o întâmpinare a unui vechiu prieten, cu mâna întinsă frățește. Uitaseam că între noi, frontiera cea nouă și Ardealul au săpat un abis. Mi-am amintit numai atunci, când la încleștarea mâinii, mi-a răspuns molatec; cu privirea căutând în altă parte, peste capetele trecătorilor.

Totuși vechile raporturi de proprietar și chiriaș le-am legat. Viața e atât de scumpă la Pesta, și valuta noastră ne îngăduie atâta generozitate, măcar față de coroana maghiară; încât mi-a dat bătrânul cu toată neprietenia camera cea mai bună, cu priveliște spre grădină și cu balconul de unde seara se desfășoară sub ochi întreaga panoramă magică a orașului, învăluită în apoteoza aurie a asfințitului. Dar partidele de șah nu le-am mai continuat. De câte ori, mă oprește, bătrânul ocolește să înceapă vechea distracție cu inofensive vrăjmășii. Simte între noi una mai reală. Și curios mă isco-dește; ce facem în Ardeal, cum administrăm, ce foarfecă cenzura, cum schingiuesc olahii copiii de școală pentru a-i învăța graiul nostru ciobănesc?... Iar la protestările mele răspunde cu sinceră ne-încredere.

Un lucru, nu ocolește să-mi spună de fiecare dată; că «bucuria noastră nu va dura mult. Ungurii vor ști să fie ei, biruitoarii cei de la urmă».

Credința ce m'a întâmpinat pre-tutindeni; începând de la ofițerul care m'a măsurat cu ochi disprețuitori la viza pașaportului, și sfârșind cu chelnerul de la Ébredök kávéháza, care m'a recunoscut, mi-a zâmbit prietenos, mi-a escamotat bacșișul, dar a șoptit la urechea clientului vecin originea mea valahă.

Și nu e greu, când stai aci să judeci cu ce armătură puternică se pregătește Ungaria a rezista la toate fatalitățile istoriei, tratatelor și tuturor alianțelor ce se fac și se desfac în vecinic metamorfozată Europă. E greu numai să nu te înspăimânte vastul aparat pus în mișcare — căruia nu i-am opus până acum, decât ridicole parodieri.

Întâmplarea mi-a adus în mână raportul d-rului A. Kriszlics, secretarul general al ligei pentru apărarea integrității Ungariei. E un document aproape vechiu, a fost citit în adunarea generală a ligei de la 11 Ianuarie. De atunci însă activitatea ligii nu a făcut decât să crească. Cele mai multe dintre proiectele anunțate, au devenit realități.

Nu ne vom opri la cuvântul introductiv, plin de optimism nestăpânit, nici la amănunțele organizării după care în anul 1920 liga înscrise încă 18 mii de membri activi, fondase 70 cercuri provinciale și înregistrase aproape 8000 de dosare, tipărite în zeci de mii de exemplare. Ele sunt poate prea mult de domeniul presei cotidiene.

Dar nu ne putem opri a traduce fără nici un adaos și fără nici o omisiune, capitolul, în care D-rul Kriszlics, face raportul propagandei în străinătate. E un document pe care l'am dori adânc cunoscut de acei ce dorm pe laurii tratatelor:

«Propaganda în străinătate a fost condusă, într'un mod excelent — spune d-r Kriszlics — atât din punctul de vedere al delegației pentru pace, cât și altminteri; așa fel că opinia publică europeană este în curent cu chestiunea noastră și știe că chestiunea ungară este o rană deschisă în trupul Europei. Ne incumbă deci nouă sarcina de a crea problema ungară. Liga are datoria să men-

țină această problemă la suprafața politice europene, până ce va fi rezolvită în favoarea noastră. Aceasta este fondul propagandei noastre în străinătate.

«Până'n prezent, am răspândit «24 feluri de broșuri în englezește, 17 în franțuzește și 8 în italie-nește». Numărul broșurilor de propagandă în aceste limbi, este de 300000; dacă se adaugă la acele care au fost distribuite de alte organizațiuni, se va vedea «că mai mult de 400000 exemplare au fost răspândite în lumea întreagă».

«Din revista noastră «The Hungarian Nation» am trimis 25000 exemplare. Din harta politico-economică a Ungariei, executate de Fodor Ferencz cu texte german, englez, francez, italian și maghiar, am împrăștiat în străinătate 10000 de exemplare, care au avut un succes extraordinar de propagandă și au produs un efect strălucit.

«Dintre cele mai importante reviste ale noastre, au apărut în englezește 10 numere din «East European Problems» și 6 numere din «Questions de l'Europe Orientale». Broșura destinată să combată versiunile relative la teroarea albă, a apărut în englezește sub titlul «Report of withe terror in Hungar»; am dispus să se tragă din aceasta mai multe numere ca din celelalte.

«In anul 1920 am trimis în străinătate, celor mai însemnați bărbați politici și la diferite instituțiuni 2250 pachete cu cărți, reviste și broșuri.

«Pentru distribuția imprimatelor noastre am stabilit relațiuni strânse cu firme mari din Londra, New-York, Paris, Berna, Geneva, Milan. Fiindcă (imprimatele), publicațiile noastre nu erau cerute de public am comunicat librăriilor să le distribuie gratuit clienților lor.

«Relațiunile cu străinii cari ne au vizitat țara, au avut rezultate frumoase. Așa în urma acestor relațiuni a apărut cartea d-nei Hedwige Latter Correvoh, ziaristă elvețiană și a d-rului Iohan Poltera, deputat al cantonului Zurich. La fel au apărut două articole ale ziaristului american Kennerth Roberts: unul asupra Ungariei de Nord și celălalt asupra împărțirii Ungariei în revista «Saturday Evening Post Dem» care a apărut în 3000000 de exemplare; articolul asupra împărțirii Un-ga-

riei este foarte puternic: 17 ilustrațiuni îl însoțesc.

«Pentru serviciul de propagandă am trimis în străinătate 9 emisari, dintre care d-r Varozsy Kardez a avut succese în Elveția făcând în chestia maghiară, propuneri chiar președintelui Societății Națiunilor și punând bazele ligei maghiare din Elveția; emisarul nostru din Italia a pus în curent cu chestiunea maghiară pe Sfântul Părinte și pe înalții demnitari ai Sfântului-Scaun.

Foarte intensă a fost activitatea preotului reformat Meghyerosi în Olanda. Acesta a ținut 26 conferințe asupra Ungariei, în 24 orașe diferite și a organizat 2 matineuri pentru înalta aristocrație olandeză. Ne-a înștiințat că opinia publică occidentală începe să cunoască mașinațiunile Românilor, Cehilor, Sârbilor, etc. și că *nimeni nu are încredere în consolidarea acestor state.*

«Am primit 6 ziaristi străini, cărorora le-am dat informațiuni și le-am demonstrat imposibilitatea noii frontiere. La Berna am organizat o expoziție cu hârțile și broșurile noastre, în care am dovedit imposibilitatea împărțirii Ungariei; această expoziție a avut mare succes.

«Până acum avem în străinătate în 30 orașe mari, 34 oameni «de încredere, cari lucrează cu «zel pentru noi; aceștia nu's nu «mai unguri, ci și străini cari ne «au vizitat și pe cari i-am câștigat la cauza noastră. Informăm «presa străină prin legături directe «cu ziarele respective, ca și prin «birourile noastre de informațiuni «și oamenii noștri de încredere.

«In 1920 ne-au servit 6 agenți, acum tratăm cu alți șase.

«In fiecare săptămână trimitem «direct informațiuni la 182 ziare «americane, prin serviciul nostru «de presă. In aceste informațiuni «expunem situația internă imposi- «bilă a statelor constituite din te- «ritoriul nostru și atrocitățile să- «vârșite pe pământul nostru, sub- «liniem voința unanimă a popula- «țiunii acestor teritorii în favoarea «Ungariei vechi și unite, și insis- «tăm asupra revizuirii tratatului «dela Trianon».

«Acestea apar ca informațiuni. «Avem relațiuni strânse cu 18 «cotidiene străine, care publică tot «materialul dat de noi fără nici o «modificare: așa de ex. revista «americană «Comentator». Emisarii

«și agenții noștri primesc articolele și materialul de plasat în presa localităților unde se găsesc. Și această activitate a dat rezultate frumoase. Avem un registru de adrese, bine alcătuit, cu 150000 adrese la care expediem regulat publicațiile noastre.

«Activitatea noastră pentru revizuire (a tratatului) este susținută la Camera de 53 deputați, în fruntea cărora d-r Korefialt Jeno: acești deputați lucrează și în străinătate, în același sens.

«Programul anului viitor consistă în perfecționarea și complectarea serviciilor noastre în străinătate, și mai ales a presei, alimentând ziarele cu informațiile noastre, trimise chiar în limba statelor respective.

«Vom edita operele cari servesc scopul nostru în toate limbile, pentru ca să le răspândim în lumea întreagă.

«Dorim, mai cu seamă, să trimitem fraților unguri din America un stoc considerabil de cărți și vom face tot ce e cu putință ca să aprovizionăm cu cărți literare pe frații noștri din teritoriile ocupate. Voim să folosim întregul stoc de corespondență pentru întărirea spiritului militarist».

*

Acesta e raportul d-rului A. Kriszlies. Îl ofer spre meditare, acelor cari cred că suntem bine apărați în apus, de jalnicul *Curier Franco-român*, ce apare la Paris cu poezile și nu e desfăcut de sub bandă nici în redacțiile regatului.

VALER GÂNDEA.

Il Convegno

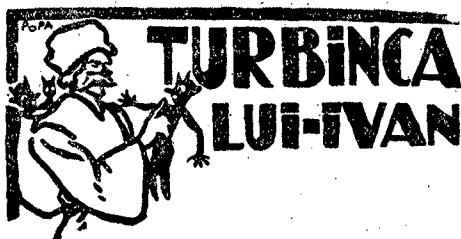
Cea mai bună revistă italiană de literatură, artă, cărți și idei destinată marelui public.

Director **ENZO FERRIERI**

Printre colaboratori număra cei mai buni scriitori italieni:

Cesare Angelini, Paolo Arcari, Antonio Baldini, Massimo Bontempelli, Benedetto Croce, Mario Casotti, E. Donadoni, Luigi Ercole, Giovanni Gentile, Piero Jahier, Carlo Linati, Eugenio Levi, Matteo Marangoni, Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Luigi Pirandello, Giuseppe Prezzolini, Giuseppe Raimondi, Luigi Russo, Federico Tozzi etc.

Abonamentul (12 fascicole) pentru străinătate 50 lire
Redacția și Administrația: Milano, Via Canova 25.

lubiții noștri confracți.

Cunoașteți o anecdotă, care a circulat în ultima sesiune a Parlamentului?

Era o discuție furtunoasă și cele mai grave acuzațiuni sburau peste capetele aleșilor națiunii, aruncate dela unul la altul; ușurate și goale bășici de săpun ce delectau spectatorii dela tribune. Atunci, unul din vorbitori, copleșit de avalanșa învinuirilor, a invocat mărturia unui bătrân deputat, ce dormita între brațele fotoliului. Trezit din somnolență, alesul națiunii se ridică și tună ca vocea-i cavernoasă.

— Ce vagoane domnilor, ce vagoane?... Și răsete și haz și aplauze. Nu fusese vorba de nici un vagon; cu totul altă mărturie îi ceruse oratorului.

Dar somnorosul ales al națiunii, onorabil cleric bătrân și slab de auz, fusese acuzat cu alte prilejuri de un vag trafic cu vagoane; și trezit din amorțeala siestei pe neașteptate, nu și mai inchipuia că se poate rosti numele său, în altă legătură decât cu faimoasele și poate imaginarele vagoane.

Fusese descărcarea unei obsesii ce-a înveselit mulțimea de sus și de jos.

Tot astfel se spune că bolnavii de gălbuiare nu văd lumea exterioară decât printr'o dezolantă perdea gălbue. Evident că spectacolul naturii trebuie să li se pară atunci monoton și sinistru; în monocromia ce nu trebuie căutată în afară, ci în retina pacientului. Și tot de asemenea înrudite obsesii ni se par a suferi și unii confracți.

Astfel o săgeată fără venin ne aruncă țepelușul de curând apărutului *Săgetător*, învinuindu-ne de «slăbiciunea foarte omenească de altfel», de a face să »vorbească despre noi străinătatea ori măcar minoritățile«. Reclama se vede e pasiune irezistibilă, — și ce tie îți este scump, bănuiești prețios și aproapei. Cum «Gândirea» nu publică fotografiile colaboratorilor, nu a deschis pagini pentru elogi reciproc între scriitori și nici nu colindă redacțiile cotidianelor cu dări de

seamă gata confecționale, — nu știm de ce ni s'ar bănuie această slăbiciune demnă de cafenelele Capitalei. Trăim între minorități, apar în Ardeal peste 15 periodice maghiare și 2 ori 3 săsești. A le ignora înseamnă a face dovada unei cugetări de struț care vârându-și capul în nisipul pustiului crede că a desființat lumea exterioară. Cei cari cunosc Ardealul din călătorii de plăcere, cari s'au declarat mulțumiți cu amăgitoare naționalizare a firmelor și a personalului de căi ferate, pot cugeta altfel. Nu avem ce le face. Cu alți ochi însă, vedem noi realitatea aci, și vai! ea e alta decât o rezolvă sumar și poate cu cea mai nevinovată bună credință d. Corneliu Moldovanu.

Ce ne împinge să ne interesăm de aproape de mișcarea culturală a minorităților, e altceva. O spune «Izbânda» într'o notiță pe care nu ne putem opri de a o reproduce de-a întregul în nădejdea că va roși obrazul dlui Stan Olaru (?) ce o semnează cu o seninătate ce nu i-o dorim turburată. Iată-o cu subtilele sale calambururi cu tot:

«FOND ȘI FONDURI. — În revista literară «Gândirea» din Cluj, un tânăr poet român care aduna, din *alte temple*, «pietre pentru templul său», publică un articol de »fond» intitulat «Revolta fondului nostru nelatin».

Nu știu care e «fondul» tânărului nostru poet, dar prețuind calitatea hârtiei pe care e tipărită «Gândirea» clujană și socotind cam câți cetitori poate să aibă o astfel de revistă, sunt incredințat că «fondul» latin al colaboratorilor a început să cedeze față de influența binefăcătoare a «fondurilor»... nelatine.

Dar, de ce n'ar avea și minoritățile o revistă a lor, literară și... românească.»

Cititorii vor fi de acord, că de mult hârtia indiferent de calitatea pe care i-a dat-o fabricantul nu a mai răbdat într'un spațiu atât de restrâns, atâta finețe familiară în suburbiile Capitalei.

Hotărît, — și ne vor erta cititorii — schimbăm hârtia. O facem de băcănie și invităm spre colaborare și luminile dlui Stan Olaru, ascunse până acum sub obrocul pseudonimului.

IVAN.

PRIVELIȘTI FUGARE, Nichifor Crainic. Editura Pavel Suru 1921.

Insemnările de călătorie în țara cea veche și nouă, au luat sub creionul drumeților noștri aproape întotdeauna un aer festiv. Și privești, au fost de cele mai adeseori încrucișate de reminiscențe retorice. Ne amintim în această privință, caracterizarea glumeață a nu știu cărui humorist care ne spunea că ajuns pe creștetul unui munte; excursionistul englez va înfige un drapel; cel neamț va desface sacul cu sandvici, crenvürsti și butelia de bere; ungurul va potrivi o tăblie cu inscripția în limba lui Arpad, întru maghiarizarea îndată a ținutului; iar românul va ține un discurs, din care neapărat nu va putea lipsi Columna lui Traian, mormântul de la Putna și capul lui Mihai Viteazul.

Rezultatul acestei infirmități, care e poate și o prețioasă virtute de rezistență națională, a făcut ca lectura cărților de călătorie să fie anevoioasă și cititorilor la număr puțini. Între ele și marele public, a ridicat zid preocuparea didactică, dacă nu apostolică, a autorului.

Cartea dlui Nichifor Crainic, cu toată precuvântarea sfătoasă, neîndoișor nu va îndura același destin. E îndestulă poezie în fie ce pagină, pentru a cuceri nesimțit lectorul la o emoție ce respiră din altceva, decât numai din evocarea retorică a trecutului, ori din nevinovatele și obșteștile glorificări ale cântului, portului, înțelepciunii și virtuților naționale.

Pe drumuri noi, din țara cea nouă, ne poartă autorul, aici spre Careii mari, târg prăfuit, dincolo spre Bender, „oraș cu nume tare ca o cetate de piatră“.

Cu trenul ce ia depărtările în piept, străbatem marginea pusteii unde: „Peisagiul e de un neteziș și de o simplitate marină; câteva linii nesfârșite și două culori — verdele câmpiei și azurul cerului, între care se rotunzește nemăsurată emisfera văzduhului. Ce calmă e respirația aceasta, monotonă și

egală a pusteii Nusevâd sate ca de obicei. Lărgimea pământului împărștie casele la mari depărtări, ici, colo se zăresc conacuri, șuri pentru herghelii înecate în nemărginirea zării. Cirezile par albe și cărămizii pe verdele pășunilor. Din loc în loc, în lungul drumului de fier apar soldații cavaleriei noastre. Infipți pe caii ce-și înalță capul semeț și încordat în ierburile mari ei par niște statui tăiate în piatră, cum stau așa încremenți în atitudine de salut.

O sărutare caldă de frate le trimiți pe vânt. Se lasă seara. În arborii rari din fund nourași suavi anină caiere luminoase. La dreapta munții apuseni se fac din vineți tot mai negri. La stânga de către Tisa, asfințitul se prăbușește în gol ca o glorie muribundă...“

Câte-va file întoarse schimbă decorul, în ceaialtă extremă a țării, pe țărmul Nistrului unde: „soarele răsare ca un trandafir uriaș ce se despoae peste pădurile basarabene. În peretele de stâncă, la jumătatea mulțimei, stă aninat un schit călugăresc ca un cuib de lăstuni. O potecută se chinue până acolo...“ Și ochii închipuesc aci, la masa baricadată de rafturile cu cărți, țărmul vânat de stâncă, apele leneș șerpuite, cărarea întortochiată în piatră și sus cerul blajin și pravoslavnic al Basarabiei

O filă încă și neastâmpărul drumețului ne coboară în Soroca, „nume cu răsunete arhaice și adânci, chemare de bucium și poruncă de pârălabi mărgineni“ unde, „în oraș și în satele ținutului, mazilii și răzășii poartă până azi hrisoavele pecetluite de voevozii Moldovei...“ Dar filele sfârșesc prea curând. Privești se prelungesc dincolo de coperta gălbue, către drumuri încă neumbrate, atâtea în fiecare capăt de țară și atâtea, multă vreme încă tuturor, zăvorite.

C. p.

FOI GALBENE. D. N. Teodorescu. București 1921.

Într'o plăchetă, strict armonizată în nuanțe de galben, începând de la hârtie și cerneală și sfârșind cu așa care reține paginile, d. D. N. Teodorescu a adunat zece poezii tomnatice și pluvioase.

Decorul e de-o tristeță romantică; Ziduri de ospiciu, ganguri în care vântul tremură și geme, schit în care toamna își cerne frunzele galbene pe treptele dela pridvor, plopi răsuciți de urgia vântului, poartă

cu doliu alb, în dosul căreia a murit o fată. Nici inspirație, nici versul, nu ne duce pe drumuri noi, nici nu ne ridică pe culmile cele mai de sus ale drumurilor vechi. O poezie de melancolie fluidă, din care odată cele 27 pagini închise, lectura reține nehotărât amintirea desnădăjduită a crepusculului sure de toamnă:

De aseară stau singur și-aștept
Și nu văd pe nimeni să-l strig —
Și toamna mă strânge la pept
În noaptea 'ncărcată de frig.

Și cerul e negru și'n el
Nu pot să-mi trimit nici un gând —
Și marea-i cu cerul la fel
Și-ascult geamandura urlând.

Incalecă val peste val
Și-n salturi nebune se sparg —
Și-aruncă departe pe mal
O barcă golită în larg.

Și-n noaptea 'ncărcată de frig
Nu știu încotro să mă 'ndrept
Și nu văd pe nimeni să-l strig
Și toamna mă strânge la pept.

IDEEA EUROPEANĂ. 2 Oct. 1921 An. III Nr. 76.

Cartea dnei Lucy Byng, *Roumanian Stories*, în care se află traduse cincisprezece nuvele și povestiri românești, s'a bucurat la Londra de o primire pe care în modestia noastră firească, trebuie să o recunoaștem neașteptată. D. Dragoș Protopopescu, sub titlul *Scritorii români în Anglia*, ne dă câteva amănunte și numeroase citate din revistele și ziarele englezești; unde scrisul românilor a fost judecat cu obicinuita cumpăneală și obiectivitate a rasei, fără grațiozitățile fățarnice la adresa „micului aliat“; și unde totuși, nu s'au spus despre autorii noștri și opera lor decât cuvinte bune, mai bune decât rostim noi, la noi acasă: Piatra de încercare; — căci asta e de fapt volumul dnei Byng, ne-a găsit mai pregătiți decât ne socoteam noi înșine. Faptul că autoarea lucrează acum la traducerea romanului dlui M. Beza și „Vieții la țară“ a dlui Duiliu Zamfirescu, și faptul că agenții literari umblă la Londra în căutarea unui roman românesc care să fie tradus, face dovada că „ne găsim la un moment al scrisului românesc“, marcat de interesul sincer ce a provocat acolo, nu într'un cerc restrâns de curioși ci în marea masă a lectorilor și și deci în afară de grațiozitățile convenționale și curtenitoare.

Dar dacă în unanimitate, publicațiile engleze, constată că în novelă am ajuns „maestri“; aprecierea și ca să spunem, ierarhizarea

scriitorilor e schimbată mult decât cea dela noi acasă, și mai isteț decum ne temeam că ar putea-o îngădui o traducere. Astfel „*Times Literary Supplement*” găsește că cel mai mare dintre scriitorii români traduși de dna Biyng e Ion Creangă, apoi Ion Slavici și Popovici Bănățeanu. *The New Statesman*, ne găsește înrudire cu novela rusă și remarcă „Făclia de Paște” și nuvelele dlui Beza.

The Manchester Guardian, socotește de asemeni povestirile dlui Beza „Zedro” și „Gardana” mici capodopere, deosebește „Popa Tandă” a lui Ion Slavici și e senzibil la „poezia sălbatecă — care — șerpue ca un râu de munte în proza lui Sadoveanu, al cărui „Cosma Răcoare” are puterea unei balade primitive”. *Birmingham Post, Aberdeen Free Press, The Irish Life* și *The Gentiewoman*, găsesc novelei noastre o neașteptată dexteritate, farmec greu de analizat, individualitate distinctă și alte virtuți care ne deschid deadreptul o fereastră spre literatura europeană.

Semnificativă se desprinde tăcerea generală din jurul dlui Brătescu Voinești și descoperirea lui Ion Creangă, pe care il socoteam fără putință de tradus decât cu prețul de a-și pierde tot farmecului graiului de pe prundul Osanei. Și a biruit totuși, și în fruntea tuturor intelectualilor și stilștilor. Nica al Petrei, de câte teorii occidentale nedigerate ne răzbuni!

SOZIALITISCHE MONATSHEFTE, Sept. 1921.

O încercare despre „Socialism și Isus” găsește cuvinte frumoase despre cel, pe care din copilărie suntem obișnuiți să-l numim Mântuitor înainte de toate. Trebuie să se facă odată lumină asupra fenomenului Isus din Nazaret. Icoana sa a fost desfigurată cu intenție dogmatică și ierarhică, începând cu vremea sfinților părinți. Trebuie să găsim pe Isus cel curat, să-l înfățișăm ca pe un mineral eliberat din sgură; și-atunci avem în fața noastră un om pe care gândurile vremii sale, îl frământă dintru adânc, suferind cu oamenii din jurul său. Isus iese din cadrul strămt în care a crescut și devine un Nabi, un profet care înalță pe cei suferinzi. Socialismul modern dacă vrea să fie conceput ca o idee mântuitoare de lume, nu trebuie să se sfiească de Isus. Ajunge să fie eliberat din formulele scornite de interesele

ierarhice — și să fie redat acelorora pentru care a venit: îndurerăților.

DIE ZUKUNFT, Sept. 1921. Aduce un foarte frumos articol despre Cehi în care între altele se vorbește și despre președintele Masaryk: „În Praga se apropie de isbândire visul lui Plato: acolo e un filozof rege”.

„...Masaryk e un paneuropean convins. Cea mai mare dorință a sa este înjgheburarea unei Europe nouă și unitare. Mica antantă, care s'a făcut mulțumită lui și a lui Venizelos, era concepută de el ca o celulă primară, din care să se nască statele unite ale Europei. Astăzi Europa e o comunitate de suferințe, mâne va fi probabil o comunitate de muncă. Dacă vrea să concureze cu imperiile economice ale viitorului — panbritic, panamerican, panrus, panmongol, — trebuie să se unească. Nu-i rămâne de ales decât între prăbușire sau unire”.

«**NAPKELET**», An. II. No. 19, 1 Oct. Cluj.

Di Emeric Kádór publică un fragment din traducerea lui «Prometeu», piesa d-lui V. Eftimiu, jucată deunăzi pe scena teatrului maghiar din Cluj. Ritmul larg; traducere din cele mai reușite din românește în limba ungară.

O scrisoare din Berlin a lui Halász I. aduce relatări despre regisorul cu renume bine fixat, Reinhardt, fost elev al lui conti-Brahme, a cărui direcție a Otto nuat-o, dându-i o amploare îninate nebănuită. Totuși, Reinhardt nu e un geniu al teatrului cum s'a spus, ne asigură corespondentul berlinez. Nu are genialitatea prințului de Meiningen, precursorul dascălului lui Reinhardt. Dar și-a stabilit reputația prin îmbinarea fericită a tuturor motivelor scenice: coloare, voce, decor, etc. A fost la început actor simplu, în Salzburg, apoi 3 ani în trupa lui Brahme. În scurtă vreme însă și-a întrecut maestrul. Succesul extraordinar și care i-a stabilit renumele, l-a obținut în 1905, în aranjarea scenică a «Visului unei nopți de vară». De atunci însă a pierdut din vază și astăzi e desmoștenit de Jessner. Era și firesc să fie. Urmaș al școlii naturalismului pur scenic, l'a continuat, fără să caute a îmbina acest naturalism cu acela al jocului. D. Halász îl caracterizează astfel: «naturalist al cadrului dar nu și-al jocului scenic».

Restul revistei: un roman în continuare, cronici, între care una despre Alexandru Block, poetul rus de care ne-am ocupat pe larg într'unul din numerile antepoare, și o recenzie a revistelor juridice românești.

DIE WELTBÜHNE, Sept. 1921. Nu lipsite de interes sunt cuvintele despre Rusia flămândă. Foamea rusească s'a dovedit drept bun nutreț pentru ziare. Nu-i mirare. S'a așteptat doar așa de mult „evoluția” bolșevismului dela diferiți factori politici și economici: blocada, ridicarea ei, nimicirea celor albi, — și totdeauna nădejdiile au fost zădărnice. S'a crezut apoi că în sfârșit suntem în fața unei „catastrofe elementare”, optsprezece milioane de înfometaji, și că — Sovietele se vor prăbuși. S'a trecut numai cu vederea că pentru Rusia optsprezece milioane de oameni — cantitativ — nu sunt tocmai așa mult, mai cu seamă într'o țară în care prețul vieții omește e așa de scăzut. Dar bolșevicii au iarăș noroc. Tocmai guberniile de pe lângă Moscova au avut o foarte bună recoltă. În jurul Kremlinului se întinde un brâu panțerat și din visul despre hoardele flămânde cari să pătrundă în Moscova ca să distrugă totul, nu se alege chiar nimic.

Toamna, sezonul frunzelor veștede, la funigeilor ce plutesc peste miriști și al vitrinelor de librărie întinerite de multicolora floră a volumelor proaspăt eșite de sub teascu tiparului... Anotimp îmbelșugat, când gospodarul urmând înțelepciunea zicalelor naționale își numără în sfârșit bobocii și când în sfârșit își anunță apariția și revistele literare; cele de mult așteptate și acele ce n'au fost așteptate nici când de nimeni.

Sunt multe. Vor înviora poate lănczala ce a coborât opacă și neguroasă asupra lectorului, care nu mai desface cu înfrigurare de cât ziarul cu vestea ultimei fraude și celei din urmă stori politice, măestru trase din culisele unde Țara se cârmue ca un imens guignol.

Atâtea făgădueli nu pot decât să ne bucure. Viața, și-o poartă revistele închisă în propriile pagini. Când nu e, nu i-o poate insufla nici cel mai generos editor.

Ultimele săptămâni au prins cu jinte, în cutia de lemn a chioșcarului, Sburătorul dlui Eugen Lovinescu devenit literar și Săgetătorul pus sub conducerea dlui Mihail Sorbul. Se vestește pentru o apropiată Duminecă apariția Flacării; pentru o dată ce veșnic se amână Cugetul românesc; apoi o altă revistă editată de »Cultura națională« și înfățișat transformarea sub o nouă direcție a Ramurilor dela Craiova. Bănuim, că undeva se mai plănuesc și altele. Ele nu vor fi de prisos, de cât atunci când își vor alunga singure lectorii, cum vail atâtea și de atâtea ori au făcut-o.

Invidiem fără îndoială, mulțumirea de sine cu care dl Lovinescu în primul cuvânt, din primul număr al Sburătorului, privește îndărăt. E o fericire ce nu a fost îngăduită de cât marilor înaintași ai literaturii noastre, în tovărășia cărora posteritatea mai puțin vitregă de cât contemporanii, va așeza neîndoios criticul și directorul Sburătorului. Insemnările, cronicile permanente, îmbunătățirea condițiilor tehnice și »chezășia trecutului«; vor contribui laolaltă la păstrarea numeroșilor săi cititori. Nici nu-i putem dori un mai frumos spor. Numai să nu dozească mai mult editorul...

Primul cuvânt al Săgetătorului, ne umple însă de nedumerire. Este »o publicație săptămânală pentru apărarea culturii românești«, deși »mulțumită lui Dumnezeu«, suntem departe, de o situație a culturii românești atât de primejduită, încât să aibă nevoie de de apărare. Atunci? Cum se prezintă Săgetătorul, va fi ca să spunem așa un monitor al S. S. R. Nimic mai frumos. E atâtă sărăcie de publicații românești, scriitorii sunt atât de dezbinăți fără să poată preciza de ce, domnește atâtă confuzie în actuala producție literară, încât apariția unei astfel de publicații nu poate fi decât binevenită. De ce însă se coboară de la primul număr tonul discuțiilor, la mici giumbușlucuri, ca acele târzii ecouri dintr'o polemică începută cu dl Clarnet în altă parte și socotită de toți, închisă? Cititorii cei mulți — cari sunt și alții de cât acei pe cari îi interesează ultimile cancanuri de cafenea — sunt dornici de o atmosferă care să-i odihnească de încăerările taberilor politice, ce nu cruță o zi paginile gazetelor. A strămuta aceste năravuri în literatură unde se potolise văzduhul o clipă, ni se pare deadreptul vinovat. A canaliza atenția lectorului către ele, a-i fura timpul

pentru a-l face părtaș cațamburilor de cafenea mai mult sau mai puțin reușite și a sacrifica coloanele unei publicații pentru această trudă, ni se pare dintr'un început o subredă recomandatie. Când discuțiile de idei coboară la polemici de persoane, e cea mai vădită indicație că puținul ideilor s'a epuizat. Și nu o credem.

Di Sorbul e un nabab al ideilor celor mai ingenioase.

Astfel își încheie cronică dramatică: »Compania dela Regina Maria a mai jucat și Bumbury de Oscar Wilde. N'avem nimic împotriva marelui scriitor englez, dar... conform programului nostru nu putem să ne ocupăm de literatură și arta streină.

»Tot pentru acest motiv, nu vom merge la Teatrul Liric să admirăm compania Mărioara Voiculescu, I. Manolescu. Regretăm, dar... dăm din umeri și ne vedem fiecare de treburile noastre.«

Va să zică: Shakespeare, Ibsen, Tolstoi, Corneille, Racine, Goethe, Moliere: nimic, neant, în afară de program! Vorba dlui Sorbu; regretăm, dar... dăm din umeri și ne vedem fiecare de treburile noastre.

Ceiece fugar și în limita unei mărunte cronici, rostiam aci despre nesocotitaucidere a gustului și inteligenței copilărești cu manualele de școală — o spune mult mai frumos, cu omenească revoltă și cu documentări pe îndelete recoltate, d. Ion Ordeanu în *Ideea Europeană*. Noi învinuim numai editorii. D. Ion Ordeanu merge mai adânc și mai răbdător, ne pune sub ochi senina inconștiență a autorilor, strecurată pe sub ochelarii binevoitori ai comisiilor de aprobare. Unui copil de clasa III-a primară i se spune despre »nădejde, credințele și aspirațiile cari alcătuiesc de veacuri zestrea sufletului românesc«, și despre »sfințele oseminte dela Putna, — ce — odihnesc deacum înainte sub faldu-rile tricorului liberator care de pe turlele acestui Ierusalim al Vitejiei românești trimite pe spinarea vântului porunca dumnezească a unirii în vâile trezite la libertate ale Transilvaniei»...

Pentru a descoperi această din urmă podoabă, ce-ar merge să desăvârșească beția de cuvinte, odinioară luată din scurt de Maiorescu; cei trei autori ai manualului de școală citat, au trudit să cerceteze foiletoanele semnate de președintele scriitorilor români. E dar o quadruplă complicitate întru torturarea minților fragede, ce se deschid ager și lacom către lumina învățaturii, și peste care manualul orb așterne un capac de

întuneric. Și cartea nu e una, se numără cu duzinile. Printre ele, manualele învățătorului Marin Biciulescu editate de Cartea Românească; sfătoase și cu știința severă amăgită de imagine cu tălc și de povestiri ademenitoare, apar ca flori rare între mărăcini pedantei pedagogii. De așteptat e însă, ca dascălii credincioși programului ce prefăce învățătura într'o savantă chinuire a istețimei copilărești, să fugă de aceste cărțuții îndrăznețe și cu miez, pentru a se întoarce la manualul, unde școlarul va dormi seara, la măsuta lui cu pete de cerneală, cu fruntea pe pagina în care se spune, despre acel ce: »A luat sceptrul în vremuri de furtună și le-a ținut piept cu bărbăție, iar în ceasul când cumpăna istorică a rupt echilibrul păcii, deschizând armatelor noastre strămtorile Carpaților...«

Fie ca rândurile din Ideea Europeană, să scuture împăcatul semn al comisiei de aprobare dela Ministerul Instrucțiunii. c. p.

Avem tot felul de asociațiuni și sindicate. Asociațiunea foștilor invalizi din timpul războiului; a vânzătorilor de ziare; a femeilor orfane; a funcționarilor prinși cu mâna în sacul contribuabililor (cu un prea mic număr de membri), asociațiunea... Dar câte n'avem!... Avem și o asociațiune a criticilor dramatici și muzicali.

Și de ce n'am avea!... Cei 10 sau 12 »cronicari« dramatici sau muzicali din Capitală, cari sunt tot așa de bine redactori ai rubricelor politice, economice, sociale științifice, astronomice, istorice, arhitectice, militare sau strategice, religioase, gastronomice etc. de ce nu li s'ar da voie să se asocieze în virtutea celei mai simpatice a lor ocupațiune, dintr'atâtea altele așa de variate.

Așa dar, fiind de acord asupra legitimității numitei asociațiuni, constatăm că acolo se lucrează serios. La cele două agape — cel puțin atâtea știm noi — pe care Asociațiunea criticilor din capitală le-a servit membrilor ei, în afară de ocupațiunea de căpetenie a unei atari ședințe s'au discutat probleme cari dovedesc o preocupare mai mult decât meritorie.

La prima s'au ales membrii, președintele și ceilalți demnitari. Se zice că la un moment dat numărul membrilor asociațiunei fiind prea mic față de al demnităților, s'a ridicat ședința până la întoarcerea craincilor trimiși după restul necesar de aderenți, și din această cauză nu s'a putut face mai mult. Dar la cea de-a două agapă — ședință s'a lucrat. S'a ho-

tărât să se intervină energic pentru jucarea pieselor premiate de asociațiune, fie ele chiar mai puțin bune. Mai ținând seama de campania ce se va deschide (cu mult rezon) pentru restabilirea matineurilor pur educative, Asociațiunea criticilor poate fi socotită un fel de comitet de lectură ex-lege al Teatrului Național.

Dar cea mai de căpetenie hotărâre a ospățului critic dela „Maiorul Mura” e atenția ce se va da deacum înainte Teatrelor Naționale din provincie, cu scopul după cum ni-l arată un ziar de seară din București „de a da reprezentațiilor românești de acolo un caracter cu totul deosebit.”

Oricum tot are Clujul un pic de noroc. Lipsit până acum de critici dramatici și muzicali de valoarea celor asociați la București, reprezentațiile Teatrului Național „vor avea un caracter mai deosebit” datorită grijei ce-i va purta Asociațiunea agapelor critice. Actorii proști vor juca deacuma bine, nu se va simți lipsa elementelor feminine pentru anumite roluri și nici insuficiența repertoriilor făcute cu grebla; iar acei ce au încercat să facă dările de seamă critice fără a se fi asociat, își vor lua frumos tâlpășița ca niște nechemați ce sânt. d. i. c.

TORCHES ET LUMIGNONS, se intitulează amintirile literare ale lui J. H. Rosny aîné, de la Academia Goncourt.

Autorul, ocupă în literatura franceză contemporană, un loc aparte, în afară de toate grupările și clasificările existente. A scris cărți realiste, fără a fi realist; cărți de imaginație ca faimoasele romane preistorice fără a încăpea în grupările povestitorilor fantastici; cărți de analiză psihologică fără a-și afișa specialitatea de psiholog. Vasta sa operă literară, ce numără câte va zeci de romane, scrise singur sau alături de J. H. Rosny-jeune; cuprinde lucrări de netăgăduită valoare în toate genurile de mai sus, fără a-și fixa o anumită înclinare.

Cu debuturi anevoioase, cari adesea au luat înfățișarea unei teribile lupte cu sărăcia și indiferența publicului, n'a străbătut în literatură de cât târziu și în mare parte numai datorită protejerei generoase a lui Alphonse Daudet. Amintirile sale, cuprind peste trei decenii, și ne poartă prin cele mai variate cercuri, unde curiozitatea de scriitor dublată cu aceea de sociolog, a condus fără astâmpăr autorul. Carte plină de sevă și stufoasă ca un arbore robust; e cu toată viața ce pulsează în fiecare pagină, departe de maniera oarecum pamfletărească în care și-au scris amintirile asupra aceleiași epoci și acelorași oameni; Barbey d'Aurevilly, Leon Daudet, Laurent Tailhade și Leon Bloy. Imparțial, nu și-a

văzui contemporanii prin prisma pasiunilor politice, literare sau religioase ale acestora.

Astfel, ne oprim la portretul lui Catulle Mendès, care în epoca sa a ocupat atâta loc, și în urmă nu a lăsat cu toate acestea nici un gol simțit:

»Nu l'am cunoscut decât în ruină, cu ochii eșii din orbite, injectați de fiere și sânge, cu mersul grosolan mai mult de cât greoi, cu bustul masiv, rău așezat pe picioarele prea scurte, cu părul rar, cu barba comună. Cochet și totodată demățat; o cravată albă și moale, cămașa care eșia între vestă și pantalon, vocea aspră și răgușită: cred că putea place, dar nu prin farmec, nici prin eleganță, ci mai mult printr'un soi de fascinație și prin trucuri de comis voiajor literar... Opera sa e vană: trebuie prea mult să cercetezi pentru a descoperi ceva prețios, a biată floare suavă. Ea coboară încă mai jos umanitatea îndesul de joasă și așa. Nu e pesimismul amar, adesea foarte nobil care corespunde turburătoarei ferocității a vieții; e o complezență perpetuă pentru ceace îi urăște sinistrul ei destin...«

Al șaselea centenar al lui Dante, a fost în Italia prilejul unei sărbătoriri fără pereche. În jurul acestui cult, ordinoară, s'a păstrat și transmis sentimentul atâtea veacuri himeric al unității italiene. Nu ne vom oprim la sărbătoririle ce au decurs, nici la numeroasele cărți și articole ce s'au tipărit cu acest prilej, scoțând la lumină tot ce arhivele bibliotecile și legendele au păstrat peste veacuri. Ne oprim însă la o latură a activității sale necunoscută mașelui public: Dante scriitor politic. Ca și Petrarca și Milton, pe lângă opera sa poetică, scrisă în limba populară, a lăsat o operă politică, în limba latină. Cartea politică a lui Dante, se intitulează de Monarhia, și e o pledoarie de Gibelin împotriva Guelfilor. Ca toate marele spirite ale evului mediu, Dante concepea o instituție destinată de Dumnezeu deasupra națiunilor, pentru a face să domnească pacea între ele. Dar acest rol de pacificator, Dante îl atribuia împăratului, monarhiei, și nu papei. Dânsul gândea că această misiune nu poate fi exercitată în lume, decât de o putere armată. Rezumând într'o energică sinteză istorică, lupta dintre Guelfi și Gibelini; am putea spune că cei dintâi credeau că puterea suverană, regulatoare și arbită a celorlalte, trebuia să fie o putere spirituală ținând autoritatea sa asupra oamenilor printr'o idee, atunci religioasă; pe când gibelinii, neîncrezători în idealismul primejdios, socoteau că pentru a impune pacea între oameni, e nevoie de o putere bine armată, Guelfii socotiau că pacea lumii poate fi garantată numai prin puterea

ideii, Gibelinii numai prin forță. Iată dar, cu șase sute de ani în urmă, discuțiile desbătute în timpul de față — și tot fără succes — de către societatea națiunilor. Guelfii și Gibelinii, formau în esență două asociații internaționale de doctrină; la Florența lupta se dădea între albi și negri pe aceleași considerațiuni, pe care urmează polemicile de astăzi în sânul Societății himerice a Națiunilor.

Imaginația lui Dante, a fost obsedată de pacea romană. Căci dânsul avea în față un miracol politic, anevoios de crezut și mai anevoios de reînviat: lumea trăise în pace — în pacea romană a lui Marc Aureliu — timp de patru secole. Problema politică, nu era dar a realiza o concepție de spirit ce ar fi visând o utopică pace universală; ci consta în a reconstitui condițiile care au asigurat lumii ordinoară, de fapt această pace. Ideia păcii vecinice, nu apare ca o iluzie născută din mințea omenească, ci dimpotrivă, departe de a o fi imaginaț oamenii nu au crezut în ea decât după ce au văzut-o. Nu se găsește nici o urmă despre dânsa în gândirea greacă, fiind că experiența nu născuse încă această idee. Timpurile moderne când se străduesc pentru a-i da viață, nu o fac din ideologie ci invocând o experiență înregistrată de istorie!

Iar »Monarhia« lui Dante, ca și toate operile politice ale marilor spirite din evul mediu și epoca renașterii, s' a inspirat din miragiul acestei păci romane, pe care veacurile nu o mai îngăduie și pentru care cerneală și sânge se vor mai risipi încă fără potolire. c. p.

S. Ittu & Comp.
export-import

Centrala: București
Filiala: Cluj, str. Memorand. Nr. 3

Les écrits libres

Revistă lunară de artă și literatură.

Sub. direcția:

Marcel Rizet și Flesky du Rieux.

Abonamentul anual (12 numere) 12 franci.

2 Rue de l'Hotel de Ville Paris, (IVe)